

ĐỀ BÀI:
PHÂN TÍCH TRUYỆN NGẮN
DƯỚI BÓNG HOÀNG LAN
CỦA THẠCH LAM.

Bài làm

Bạn đã đọc *Dưới bóng hoàng lan* của Thạch Lam? Và hẳn là bạn thấy “có cái gì dịu ngọt chẳng tơ ở đâu đây”? Vâng, đó chính là sự dịu ngọt tỏa ra từ những tâm hồn hết sức đẹp đẽ, những tâm hồn giàu lòng nhân ái, giàu tình yêu thương của những con người trong một làng quê bé nhỏ. Họ đối với nhau dịu dàng, đằm thắm, tình cảm đó tuy mộc mạc nhưng ngấm sâu và lan tỏa, êm đềm như hương hoa hoàng lan vậy.

Dưới bóng hoàng lan là một câu chuyện ngắn nhưng ấm áp tình người. Nhân vật Thanh phải đi làm trên tỉnh xa nhưng lúc nào anh cũng nhớ về quê hương, nhớ về người bà tóc đã bạc, lưng đã còng của mình, và nhớ về cô Nga – cái cô bé ngày xưa vẫn tranh nhặt hoa hoàng lan cùng chàng ấy.

Cũng như bao lần, nay Thanh lại trở về ngôi nhà cũ với mảnh vườn xưa, mà sao chàng thấy hồi hộp quá, mền thương và cảm động quá! Khu vườn xưa hiện ra trước mắt chàng với “con đường gạch Bát Tràng rêu phủ”, với “những vòng ánh sáng lọt qua vòm cây”, với “bức tường hoa thấp chạy thẳng đến đầu nhà” và với cả “một mùi lá tươi non phảng phất trong không khí”. Tất cả, tất cả đang hiện ra trước mắt chàng đây, sao mát mẻ và dịu dàng kì lạ. Không gian trong này khác hẳn với cái không khí ngoài kia: không ồn ào, bụi bặm mà trong lành, thơm mát thanh lọc tâm hồn chàng. Chàng cảm thấy “tựa như bao nhiêu sự ồn ào ở ngoài kia đều ngừng lại trên bậc cửa”.

Đối với Thanh, quê hương đẹp trong từng chi tiết rất nhỏ, một con đường, một bức tường rêu xanh cũng làm cho chàng say sưa nhìn ngắm, và chỉ một mùi lá tươi non phảng phất cũng khiến chàng cảm nhận băng khuâng.

Khác với Tâm trong *Trở về*, quê hương trong tâm trí Thanh không là những gì nhàm chán, tẻ nhạt, quê hương chính là nơi mát mẻ ru dỗ tâm hồn chàng. Nếu đối với Tâm về thăm quê hương chỉ là bổn phận, là việc bắt buộc dĩ phải làm thì ở Thanh lại khác, cuộc sống ồn ào xa hoa trên tỉnh không làm chàng quên được quê hương – nơi ngày xưa đã nuôi nấng, đã để lại cho chàng bao kỉ niệm đẹp về bà, về cô bé Nga bên hàng xóm. Nhớ lắm, cảm động lắm, chàng gọi: “Bà ơi!”. Bà Thanh xuất hiện dưới giàn thiên lí với “mái tóc bạc phơ, chống gậy trúc”. Bà của Thanh đây, hiền từ và nhân hậu, bà hỏi cháu với cả tình thương yêu: “Cháu đã về đấy ư?” và nhắc nhở: “Đi vào trong nhà không nắng, cháu!”. Bà thương yêu cháu quá, coi cháu vẫn như cậu bé Thanh ngày nào, nhỏ bé, non nớt, luôn cần sự che chở của bà, cho đến tận bây giờ cũng vậy.

Có cái gì như sự đối lập giữa bà và Thanh: “Thanh đi bên bà, người thẳng, mạnh, cạnh bà cụ gầy còng”, nhưng sự đối lập ấy không ngăn cách, trong tâm trí “chàng cảm thấy chính bà che chở cho chàng, cũng như những ngày chàng còn nhỏ”. Thanh vẫn thương yêu bà, kính trọng bà, dường như không có gì có thể làm phai giảm được tình bà và cháu. Bà vẫn thương mền,

chăm sóc cháu, và cháu cũng dành bao tình thương, sự kính trọng của bà. Không như những người sống nơi tỉnh thành, càng không như Tâm coi sự về thăm mẹ chỉ là để đưa tiền, cho xong bổn phận làm con, Thanh luôn coi bà là người bà đáng kính, đồng thời là người đã chăm bẵm, nuôi chàng khôn lớn; và quê hương chính là dòng sữa ngọt ngào, êm đềm nhất, trong lành nhất để chàng gột rửa bụi bặm, làm dịu mọi mệt mỏi trong những ngày làm ở tỉnh xa.

Thạch Lam tài tình ở chỗ đã biểu hiện được những tình cảm đẹp đẽ giữa bà và cháu, rất tế nhị mà tinh vi: “Nghe tiếng bà đi vào, Thanh nằm yên giả vờ ngủ. Bà lại gần chăm sóc buồng màn, nhìn cháu và xua đuổi muỗi. Gió quạt đưa nhẹ trên mái tóc chàng. Thanh vẫn nằm yên, nhắm mắt nhưng biết bà ở bên mình. Chàng không dám động dậy, yên lặng chờ cho bà lại đi ra”. Bà săn sóc cho từng giấc ngủ của cháu – đứa cháu dù đã lớn khôn của bà. Và Thanh không dám động dậy để tận hưởng cái tình cảm ngọt ngào ấy, và phải chăng chàng không muốn bà mình lo lắng khi chàng trần trọc không yên. Chàng cứ nhắm mắt như vậy mà đón nhận ngọn gió lành dịu mát từ cánh tay bà, cứ nhắm mắt như vậy mà tìm về với mùi hoàng lan xưa, thoang thoảng sao mà quen thuộc quá. Bà đã xuống bếp làm cơm. Hương hoa hoàng lan đưa chàng về với vùng kỉ niệm ấu thơ, giữa chàng và Nga... Chàng nghe đâu đây tiếng “trong và mau”, rồi “một tiếng cười sẽ đưa lên”. Âm thanh khiến chàng cảm nhận, đúng là Nga rồi, Thanh khẽ reo lên: “Cô Nga!” rồi chạy vùng xuống nhà ngang. Thanh không quên và càng không xem thường cô gái quê mùa ấy, Nga vẫn ở trong trái tim chàng, cùng với những ngày xưa êm ấm. Chàng nhìn người thiếu nữ, đôi mắt nàng ánh lên là cả sự trù mên; Nga thật đẹp: “... đôi mắt trong sáng lên, rồi tiếng nhẹ nhàng”, “tà áo trắng, mái tóc đen lánh buông trên cổ nhỏ”, một vẻ đẹp dịu dàng của người con gái quê, một vẻ đẹp trong trắng, thanh khiết mà hồn nhiên như sự sống miền quê: “Lá rau xanh tươi ngất bên bàn tay trắng hồng nhỏ nhắn”, “đôi môi thắm”, “hai má hồng”. Và “nụ cười tươi nở...”. Nga là quê hương, là tuổi thơ, là kỉ niệm, kỉ niệm về một tình bạn ngây thơ, trong trắng, tươi đẹp đã trở thành nỗi nhớ và có thể là nơi bắt đầu của một tình yêu. Thanh nhớ lại ngày nào, bàn chân xinh xắn của Nga đi trên sân gạch Bát Tràng rêu phủ, sao thấy mên thương kì lạ. Chàng khẽ hỏi Nga: “Cô Nga có còn hay đi nhặt hoa hoàng lan rơi nữa không?” – “Vẫn nhặt đấy. Nhưng không có ai tranh nữa”. Phải rồi, Thanh phải đi làm trên tỉnh, chàng không thể cùng Nga chơi lại trò chơi thuở bé nhưng Nga hãy tin rằng: Thanh luôn nhớ về kỉ niệm xưa, những kỉ niệm có hình ảnh Nga trong đó.

Thanh khẽ vít cành hoàng lan “giữ trong tay để Nga tìm hoa”. Hoa hoàng lan còn xanh lắm, nhưng những bông hoa đang tỏa hương thơm ngát trong bàn tay nhỏ nhắn kia. Thanh và Nga đang giữ trong tay mình một tình yêu chớm hé ngọt ngào mà êm dịu hòa lắng trong mùi hoàng lan ngan ngát giữa vườn quê.

Dưới ngôi nhà tranh bé nhỏ, trong một miền quê yên tĩnh tiếng nói của một bà lão với hai người trẻ tuổi vang lên, quyện vào nhau mang đầy tình sẵn sóc và mến thương. Cây hoàng lan ngoài vườn gửi mùi hương theo gió hòa vào mối tình của họ đưa lên một sự ấm cúng, êm đềm mà sáng trong. Hoàng lan sẽ là sợi dây tơ nối liền tình cảm của Thanh với quê hương, xóm làng, với người bà của mình và với Nga. Nga cũng vậy, Nga sẽ đợi Thanh “Mỗi mùa, cô lại giặt hoàng lan trong mái tóc để tưởng nhớ mùi hương”.

Cảnh quê trong *Dưới bóng hoàng lan* với ngôi nhà yên tĩnh, với khu vườn râm mát phảng phất hương hoa ngọc lan thật đậm đà tình người: tình bà cháu, tình gái trai, tình bè bạn, tình quê hương... đem tác phẩm đối chiếu với hiện thực, ta thấy có phần mơ mộng, nhưng đó là một hương vị đầy chất thơ, không tiêu cực, nó mong muốn cho sự thủy chung, sự gọi thức ở con người niềm vui sống, một sự sống trong sạch. Thoáng hương hoàng lan phảng phất trong thửa vườn im mát như ru lòng người vào những tình cảm êm đẹp, một thoáng bình yên mà xôn xao gợn mãi.

Câu văn của Thạch Lam nhuần nhị, tinh tế, gọn và rõ ràng gợi được những trạng thái, sắc thái trong sinh hoạt cũng như trong xúc cảm, tâm hồn. Văn ông không nặng vì những chữ dùng to tát hay những cấu trúc gấp gáp vội vã mà câu văn của ông có sức gợi mở, có sự khơi sâu vào cảm giác vừa để cho ta nhìn lại vừa hướng cho ta cảm:

“Thanh đi bên bà, người thẳng, mạnh, cạnh bà cụ gầy còng”; “Bà lại gần sẵn sóc buông màn, nhìn cháu và xua đuổi muỗi”... Tất cả cứ nhẹ nhàng đi vào lòng người đọc, để cho ta một xúc cảm thấm thía.

Trong khi nhiều nhà văn cùng thời Thạch Lam náo nức đi tìm sự tân kì thì ông vẫn cứ lặng lẽ bước theo một lối đi riêng, bình thản qua khoảng sân gạch Bát Tràng phủ rêu, qua bóng hoàng lan dịu mát mà khơi sâu vào lòng người. Văn Thạch Lam cứ chậm rãi, nhẹ nhàng như thoáng qua mà lại có sức níu kéo da diết. Nó như hương hoàng lan cứ thoang thoang, thoang thoang mà thơm lâu, thơm mãi...

Với *Dưới bóng hoàng lan*, Thạch Lam đã để lại trong lòng người đọc là một tình cảm trong sáng, bình dị mà không kém phần xúc động. Để mỗi khi ta nhớ về quê hương ta lại không thể quên cái vị “ngọt ngào chẳng tở ở đâu đây” và không thể quên bóng cây hoàng lan – cái bóng mát ở một chốn quê bình yên giúp cho người bộ hành nghỉ chân và suy ngẫm về đường đời trước khi tiến lên nhiều chặng, nhiều quãng mới.

Hoàng Quý Hương – Lớp 11 chuyên Văn
Trường PTTH Công nghiệp Hà Đông